

PE $\frac{A}{519}$

1308.
PE ^A 519

Spetsiaalväljaandmine

PE10517

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

RADA

Tartu Õhtuse Ühisgümnaasiumi
õpilaskonna ajakiri

L 4.452 -

1931/32

Nr. 1.

November 1931.

V a.

On tarvis sädemeid kõigisse suur-
tesse unisoodesse! Siis sünnib
leek, siis tõuseb elu, siis alles
ärkab uinuv soo!

Fr. Tuglas.

24521.

Jõudnud taasraivatud «Raja» teise tegevusaastasse, laskem pil-
gel libiseda tulevasse tõhe.

On möödunud õppivas noorsoos voogav tung, mis iseloomus-
tas varasemat põlve, on saabunud rahulikele teile, vaikselle teotse-
misile.

Pole põhjust kurta taga möödunut — ees asetsemas laialdasi
töömaid; pole põhjust peita pulbitsevat tarmu pessimismi.

Kanname endis rahutuse ja püsimatuse tuld, et tahta ja olla
väarikaid järglasi eelkäänud radalasile.

Hävitame endis loiduse ja pessimismi, mis ajuti viinud meid
mandumisele; teeme arvukaks koossammujate hulga, ja jõuame
selleni, kus alustada uudismaa külvi

«RAJA» TOIMKOND.

Hõimuringi asutamise puhul.

Rahvusena oleme, eestlased, endid juba leidnud. Terve rea nimekate eestlaste poolt on meie rahvusteadvust äratatud ja süvendatud, kuni oleme jõudnud saavutiseni, mida vaba rahvas võib üldse omada: iseseisva riigini. Iseisev riik on ülim rahvuslik ja ühiskondlik eluvorm. Vabas, ennastmääravas riigis arenevad ja väljenduvad kõik rahvusliku energia tagavarad, mida üldse omame. Sinisemust-valge rahvuse ja riigi sümboli all lööb õitsele me vaimline ja aineiline kultuur.

Meis peituvad jõutagavarad avalduvad küll iseenesest, mõnesuguseid eeldusi peab siiski looma, et nad areneksid kokkukõlaliselt meie rahvusliku ja riikliku eluga. «Eesti riik nüüd ja igavesti!» on iga rahvusteadliku eestlase hüüdsõna. Tõeline riikikandev rahvusteadvus on aga omadus, mis vajab hoolsat kasvatamist. Eriti väikerahvaile, kes asuvad suurte rahvuste vahel, nende kultuuriliste, poliitiliste ja majanduslike mõjude kokkupuute aladel, on rahvusteadvuse

sihikindel arendamine eluküsimus. Oma kodumaad peab tõeliselt armastatama, oma rahvast tundma ja tahtma tema hüveks midagi teha. Teotseades peab nähtama sihte, mille poole püütakse. Meie sihiks on kõigi riigielu nõuete kohaselt, kultuuriliselt, poliitiliselt ja majanduslikult arenenud iseseisev Eesti vabariik ja rahvusteadlik riigitahteline eestlane.

Nagu üksikisik areneb tõeliseks isiksuseks alles siis, kui ta omab iseteadvust, nii ka rahvus saab olla vaba loomis- ja püsimisvõimeline rahvus alles siis, kui ta omab rahvuslikku iseteadvust. Sellega ei ole piiratud vaba isiku arenemine. Rahvusliku iseteadvuse tõus ainult mõjutab ja ilmestab isiku arengut. Keegi ei oska enesele kujutleda geeniusi, kes oleks ilmakodanik ilma igasuguse isikliku või rahvusliku varjundita. Mingisuguses keskkonnas ta peab ometi olema kasvanud ja mingisuguse inimrühma keskel ta

peab olema omandanud tajumused, mida ta appertsipeerib ja mille abil ta looming saab meile mõistetavaks. Aga need inimrühmad, mille keskelt geeniused võrsuvad, on ju erimail ja eritingimustes elavad rahvused. Väärtused, mida geeniused annavad inimkonnale, on mõjutatud rahvusliku põhiloomuse ja tihti rahvuslike eritingimuste poolt.

Tee inimkonnale lähed rahvuse kaudu.

Mida suurem on inimeste hulk, kes geeniuseloomingust tema vahetumas väljenduses — keeles osa saab, seda kiiremini saab looming kogu inimkonna asjaks.

Väikerahvaste puudus ja nende loovate vaimude kurbloomus on see, et nende omapäraste vaimliste väärtuste tarvitajate hulk on väga väike. Kõige lihtsam ja loomulikum on, kui suurendatakse hulka nii, et tehakse loodud väärtused kättesaadavaks neile, kes keeleliselt kõige võimelisemad neist osa saama. Meile, eestlastele, pole soomlased muud kui erimurret kõnelevad eestlased. See on sama murdesuhe kui, näiteks võrulase ja hiidlase oma. Vastastikku teineteise keelt tundes teeme kummagi rahva

vaimlised väärtused ühiseks. Ühise keele ja ühise soomesoo vana rahvakultuuri tõttu meie loome soomlastega erilise kultuuri valdkonna, millele ei ole sarnast mujal Euroopas — Soome-Eesti ehk Ühissoome kultuuri valdkonna.

Teadmine, et meie eestiline looming on laiemate rahvahulkade omandatav, et see on omapärane soomesooline looming ja et see pääseb Euroopa ja kogu ilma kultuuri-saavutiste hulka, tiivustab meie loomistungi ja ergutab meie kultuuritahet.

Meie kultuuriteadvus areneb, ilma selleta pole aga mõeldav ühegi rahvuse omapärane arenemisvõimeline kultuur. Laienenud kultuuri-ala tõttu oleme aga ka rahvusteadvusest astunud samu edasi: oleme jõudnud tõe teadvusele. Meie kõige lähemad ja tähtsamad hõimlased on soomlased. Ungarlased, liivlased ja volga-soomlased, kelle sugulust meile näitab keele-, muinsuse- ja rahvateadus, on meist kultuuriliselt ja antropoloogiliselt nii erinevad, et neist meile küll muud ei jää kui teadmine, et nad on soomeugrilased. Aga juba seegi ergutab meie kultuuritahet, mis

olemuselt on ikka levimis- ja vallutamistungiline. Miks ei või need kauged hõimud olla siiski soomesoo kultuuri vastuvõtjad ja kandjad? Tõu- ja kultuuriteadvus ei või lubada, et vähimigi neist häviks ja kaoks jäljetumalt.

Mida võimsamaks meie kasvame, seda suuremaks saab meie kultuuriline ja tõuline levimistarve.

Sellelt seisukohalt ei saa meie ka kannatada, et need meie rahvast, kes on sunnitud kodumaast kaugel elama, kaoksid ja vähendaksid meie kultuuri kandepinda. Väliseestlased ja välissoomlased viivad meie rippumatu rahvuse mõtte kaugele ja kannavad meie kultuuri laiali mööda maailma. Inglise on inglase kodu ja igalpool, kuhu ta läheb, eestlane on samuti eestlane igal pool ja igal ajal. Meie ei ole vaba rahvuse nime väärt, kui võõrsil ümber rahvustuksime. Ükski

soomesoo hõim ega ükski eesti või soome rahvuse liige ei tohi hääbuda, selle eest astume kodumaal organiseeritult välja. Ühine kultuuriteadvus, tõu- ja arenenud rahvusteadvus võib olla aluseks riigipoliitilistele ja riigi võimude erilistele rühmitustele. Riigi võimu avaldamine on aga riigi rahvuse endaavaldamine ja enda maksmapanek.

Nii ei ole hõimuküsimus mingi eraldiseisev mööduv vaimline probleem, vaid teoreetiliselt põhjendatav meie rahvusliku ja riikliku eluga seotud tõeline liikumine. Meie sihiks on Eesti riigikodaniku ja rahvuslase kasvatamine ning eesti riigivormile tõelise sisu andmine. Kumbki juhused on aga lähedalt seotud soomesoo hõimuküsimusega.

Iga tõeline eestlane on ühtlasi ka ühissoomlane.

Ad. J. Toom.

Kytva leegi mõtteid.

Suuremaks ja vähemaks. Must, hall, kollane, punane ja jälle kollane, hall, must . . . Ahi põleb. Punane valgus, tumedad varjud ja mustad siluetid. Kedagi ei näe ja ometi kõik elab; tantsib, mängleb ja hyp-

leb. Needki on vaid varjud, kuigi nii elusad. Nad ei sega vaikust, pigem nad tekitavad mõtteid, panevad oma suunas liikuma mõtete niite, ajavad neid uperkuuti, sõlmivad kokku ja lõikavad jälle pisikesiks ty-

keks, nagu ei viibiksi elulolendeid selles mystilises maailmaraasukeses. Kytja käsigi, mis ajuti lisab tulele hoogu, kohendab tukke, näib lõikuvat randme kohalt.

Kõik on siin rahutu, vormitu ja kontuureotsiskelev. Kõik nagu pyyaks end valada uude vormi. Segunebki kõik, kytja mõte puurib noisse kauaeland toaseinusse, ammu olnud mööblisse. Tunneb kaasa nende raskeid mälestusi ja embab siis leeki, mis näib kaotavat kõik raske ja rusuva, hävitavat mineviku, põletavat kõik uueks kynnü ja kylvimullaks. Aga mis just siis ei hävi, on enda isik. Kõik eemalolev sulab, jääb taustaks ja oma minevik, oma vääratused, kasutamatajäänd tunnid selguvad siis, ja ilmnevad kui sõnatu protest, kibe etteheide elatulle. Ent varsti ahjuleek nakatab sisima, hävitab vana, puhastab rinda, tõuseb ajju ja valab uusi mõteteforme. Palged hõõguvad, silmis põleb, ja pimedasse ymbrusse hakkab ahjuleegi kõrval leegitsema siis endagi uue ja puhta tahte tuli.

Miks ei kyyndu aga sellest ahjutekitet oma lõomastki homsesse päeva? Olnud on, ja jäändki kõik nii. Homme õhtul on jälle kahetsus, nukrus ja valu, et on jälle liiva joosnud üks päev. Tyhjaksjäänd sooned ja tyhjaksjoosnud tahe ootavad jälle uue jõu ja uue valguse syndi...

Ometi, kord ollakse nii, mil hõõgutakse, põletakse ise. Arvatakse olevat meteor, valmis purustama pilvi. Ent ometi ollakse ainult väike rakett, mille teekunnaks pole orbiit, vaid ainult pisike parabool. Milline on see lend? Kust algab ta ja kyyndub kuhu? Teda ei nähta, teda ei tunta, ta on kui tunnetamiseks

ainult endale. See on sirgjoonese sihi, õilsa ja yldkasuliku elu ja väärtustahte, enesemääramistungi synd. Ta synnib, mil on nii lähidal Eilne, Tänane ja Homne.

Kas oldi hulgi koos, palju noori kuskil vaikes kodumaanurgas, peotseti esimesi võitleva valguse ja algava õieaja tunde? Kas peeti rakatavaid kõnesid, tunti, et nii palju ytelda teineteisele, yksteisele nakatada suurt leeki? Ja kui lahkuti, kas poetati hämarasse, naervasse kevadõösse suuri tõotusi: valida tänasest päevast tee, mis on sirge, võib tunda vahest ainult murdumist ja mitte iialgi kummardumist, paindumist? Lubati tulla jälle kord kokku, näidata yksteisele tehtut, kanda kokku oma noorustuled, et heita neid viivuks yhisele altarile? Ja seniks, kui olla kaugel, kirjutada yksteisele pikki kirju...

Kas oli su rynd, su palang selline? Või algas ta mujalt, algas oma myhisevat lendu vaikselt toa yksindusest, kõigi aegade suurimate meeste loomingu, teoste mõjul, sundis sind kaasa lööma vägeva va-sarana?

Ent miks tukutakse nyud vargsi, miks hoitakse tuppa longu oma päikesesäras värahtelnud tiibu, ja ahmitakse ahnelt võltsi soojust?!

Oo valu on tunda teiste norgu! Ennast peaks sirutama! Minna näitama, et suudetakse ometi olla hääl ja mitte vastukaja! Näete, kuis ahjudki kõevad! Leegid syttivad, nii et sõestuvad suured halud, kuumus myttib sädemeid ja tõstab helendavaks pyrgeks. Kas tahe ei konso-neeru sellega? Oi, ta tahab olla võimsamgi, näida, kui võimsalt võib lyya laaste ymbert tarbepuude!...

Miks syndind aga juba möö-
dundki ellu vahemik tahte ja teo

vahele? Miks pole astut veel neid samme, mida tõotet hardumuses noorusmail?

Kas oleme liiga yksi, kas hajub me ymbruses liiga palju pimedust ja külma roostet? Et pole sihti, milleks tulla, kelleks olla ja kuhu minna?

Egas või olla ses pimeduses hõõgujaiks ainult ahjud!?

Aga sädemeid lendleb ahjus, kustuvad järjest. Tukid vähenevad ja jahenevad. Auklikus ahjusuus va-

biseb tõmbetuul ja viib korstnasse kaasa olnud tule. Myltib vaimustus, reaalsustolmu pudeneb sumbutades mõtetesädemeile.

Irduvad sõlmist mõttenarmad. Aeg kisub endaga kaasa kirjutamata jäänd kirjade lahtised lehed, rebib tykeks ja poetab tolmuks...

Ahjus mänglevad veel ainult varjud: must, hall punane — ja jälle punane, hall, must... Yksikust suuremast söest poetab ajuti leek suuremaks

3.—7. XI 31.

vähemaks...

„Philips“ 110 volti.

Oli öö, oli sünge ja pime.
Nagu Lasnamäe valget laeva,
sügisunud olid summutand taeva.

Nagu varjud me laskusime
süda südamel sõnatult surru
alla sao ja tormidekurru.

Keda, keda me otsisime.
kas sa tead, kas sa tead, kas sa tead?
Olid valged ju varjuderead! —

Nägin, sõber, neid varjuderidu...

Valu tuksatas teadvuses mingis. —

Oli valgus kord meiegi ringis!

Oli valguse masendav pidu,
mil sa särasid südames päike...

Ent sa kestvuseks olid vaid väike! —

Vanad kaimud.

(Katkend kavatsetud pikemast tööst.)

Miks olete nii laiali pillatud kui varisevad õied kevadisest tuulest? Miks ei ühine te enam kunagi sõbralikuks söömaajaks, oo vanad kaimud!

Kas pole tänapäev enam te kadunud poissmehelikus kodus hubast soojust, kirkast muretut vaimu, kas enam pole te kodunurgas ainustki ilusat tüdrukut? Või on kätte jõudnud rasked ja viletsad ajad, et enam pole kasu künnist ega külvist, ei ka vaevarikast tööst? Olete ehk seepärast haaranud ränduri sauja ja rutanud võõrsile, et leida sääl paremat põlve?

Kuid milleks, mu kaimud, ma pärin ja uurin te praegust põlve, mina, kes pidin rääkima ainult te elu primaist päevist, te nooruse kuldseist aastaist. Noist päevist, mil ei lakanud pilliheli Vennaru ruumikas võõrastetoas, mil kostis kaugele üle metsade ja nurmede kaimude lustiline laul, ega tahtnud soikuda pidu ega trall. Päevist, mil tehti tööd mängides ja mängiti tööd tehes. Kes oskaks veel tänapäev nii muretult elada?

Oli talv — kaimude kolmandal ühiselu aastal, — õued ja

nurmed sügavais hangedes, seintes ja aiateivastes praksus külmal. Liginesid jõulud.

Ühel pilvisel videviku tunnil, kui ähvardas sadama hakata lund, istusid kaimud kõik kuuekesi hämaras toas, pidades nõu, kuidas kaunimalt veeta tänavusi jõule. Sääl nemad vaidlesid, põletasid palju tubakat, rääkisid kurgud kuivama ega tahtnud kuidagi kokkuleppele jõuda.

Kaua nemad harutasid ja kaalusid asja põhjalikult. Tuletati meelde keldri ja aitade seisukorda, toodi õpetlikke näiteid mulluste jõulude pühitsemisest. Ja suitsupilved kerkisid lakke, toredad hallid rõngad ristlesid üksteisest läbi, tõusid esiti üles ja laskusid siis jälle alla, sumbutades kaimude vaidlused tasaseks kõneluseks, kus nii mõndagi vana mälestust hakati ühiselt meelde tuletama. Ja siis ei mõeldudki enam palju vaielda, vaid otsustati lühidalt: jõulupuu eest hoolitseb Iivar kui kõige noorem, toitude eest kogunud Konrad, ja teised toimetavad muud tarvilikud toimetused.

Siis süüdati lambid ja õhturahu valdas üksmeelseid kaime.

Kaspar sirutus pikali, Kabrel, Konrad ja Hendrik istusid kaardilauda, Teodor ja livar tõid platsi pillid. Ning suliseva flöödi ja huikava viuli saatel käis kibe kaardimäng kolme kavala mängija vahel, kuna Kaspar neid pilutatud silmil eemalt jälgis ja endamisi mõtteid mõlgutas.

Jalg risti üle teise, pää käe najale toetatud, salk pikki juukseid silmile vajunud — nii tema lamas. Aga kitsas, kahvatu võitu näos, millele lamp kollakat helki heitis, hõõgusid punased huuled ja aegajalt, kui kostis flöödilt pikk ning unistav tremolo või poogen metsikus rütmis viiulilt helisid välja raius, lehvis neil viivuks õnnelik naeratus. Ning silmad, need lõpmata naervad silmad sädelesid kalli viinana sügavais poakaales.

Talle kangastub kaunis pilt.

Järv helgib heleda päikese paistel, tuul veeretab väikesi virvelaineid, puuksad kõiguvad vee kohal. Tema, Kaspar, ruttab kaldale, päästab lootsiku ahelaist ja sõuab järvele. Sulpsides löövad aerud vett, sängad logisevad ja kriikuvad. Lainete läige tungib valusalt silmadesse, päike kõrvetab läbi riide selga ja õlgu. Ta sõuab põiki üle käuru, läbi roostiku

kitsa vesiraja. Kui ta on juba saabumas lahtisse vette, ilmub roostiku nurga tagant hoogsalt sõutud lootsik, milles agaralt aerutab noor tüdruk, vesiroosid juustes, nägu ja käsivarred tõmmuks päevitunud. Tüdruk naeratab narrivalt, ähvardab kokkupõrke vältimatusest vallatud Kaspari sõrmega — ning osava pöördega libiseb ta paat Kaspari omast mööda, vihisedes kui nool kumerdunud pihvade pingutusel otse randa. Kihvatab Kaspar, pöörab ägedalt paadi, püüab põgenejale järele, ent maa ei lühene. Juba on tüdruk kaldal, kuivale hüpanud ja ruttab jooksupalu metsa. Vee vahutades ja pritsmete lennates jõuab Kaspargi sinna ja tormab õhinal tüdrukule järele, kes juba põõsastikku kadunud. Kaspar ei jäta: teda on võlunud see tundmatu tüdruk. Oo rumal tütarlaps! Miks pistsid sa järvel oma juukseisse vesiroose, kas sa ei teadnud, et need on salakavalad ja kurjemad kõigist õisist? Järve pimedas põhjas, lenduval mudal nad idanevad, veeteema ise külvab oma käega nende seemne. Kaua uinub puhkematu õis vee all, kuni kord ööpimeduses pakatub ja laotab oma särava nupu veepinnale. Ükski mesilane ei käi neilt mett korjamas, aga igau-

hele, kes neid iganes nopib, nad saadavad õnnetust.

Sina põgenesid kärmesti metsa kui noor hirv, tungisid paksemasse tihnikusse, silmad hirmunult suured kui ehmunud põdrapojal, süda peksis valjusti ja põlvis sa tundsid värisevat nõrkust. Sina jooksid ja jooksid ega märganud sugugi, kuis pudenesid juukseist roosid, kuis oksad lõid kokku su päa kohal. Ent need pudenenud õied juhtisid sulle järele sirge ja saleda kaimu. Mida kaugeemale sa jooksid, seda kõvemini lõi süda ja tõusis suuremaks nõrkus põlvis. Viimaks sa langesid nõrkusest niidetuna ning pisteist piinatuna tugeva kaimu kätte . . .

Vaikinud on viiul ja flööt, kaardid on hunnikus laual, kaimud kõik mõttesse vajunud. Nüüd peab Kaspar midagi jutustama.

Kuid täna ei jutusta Kaspar midagi. Ta ainult sasib oma pikki juukseid ja küsib naerahdades teistelt:

„Kas teie tunnete Viliniidu metsaülema tütart Lorandat?“

Ei, kaimud ei tunne ega ole kunagi näinud Lorandat, teavad ainult kuulu järgi, et ta olevat ilusaim tüdruk üle kihelkonna.

„Mina nägin Lorandat mineval suvel. Meie jooksime met-

sas ja mina kandsin teda kätel.“

Kaimud vaatavad imestanult Kaspari otsa. Mis ta kiitleb, pole võimalik, et tema kunagi uhke metsaülema ilusa tütreaga hullas! On tõsi, tal on mõju naistesse, kuid metsaülema tütreaga — na, see on juba liig! Aga süski, kes teab! Kes on veel sirgem ja nõtkem kui Kaspar, kes mõistab naisi kaunimalt meelitada kui tema, kel teisel on nii helisev hääl ja kaunis kõne. Ja julgusest pole tal kunagi puudus.

„Räägi meile midagi Lorandast!“ paluvad kaimud. Nad armastavad kõnelusi ilusaist naisist.

Ning naerahtab Kaspar veel enam ja räägib omal kumiseval rinnatoonil, et kaimud imetluses harduvad.

„Loranda, kes võiks unustada tema silmade sära!“

Nagu kastepiisad hommikuse päikese paistel, nagu lumehelbed talvisel keskpäeval, nii nad helgivad ja on kaunimad kui kallid aarded. Tema silmis naerahtab õnn, ta pilk tuletab meelde õitsevat kevadet.

Ta huuled on kaunid kui varajase koidu puna, õhtul nad äratavad võimsaid igatsusi.

Kui nõred väätkasvud on tema õrnad käsivarred, ta jalgu juhivad vallatumad vaimud.

Kui ta kõnnib aasal, kõik lilled kummarduvad ta jalgade ette ning ilusaimad õied igatsevad ta noppivat kätt.

Kartmata laskuvad linnud ta käele, pelglikud metsloomad muutuvad julgeks tema läheduses, nad hiilivad teda imetlema, kui ta käib metsateil. Jänesed hüppavad naerdes ta kõrval, hirved lakuvad tal käsi, nirkid keerlevad jalgade ümber ja rebane longib kui koer tema järel, pühkides sabaga jälgi, et keegi ei aimaks, et temagi Lorandat austab.

Ei keegi, kel olnud õnneks teda näha, suuda unustada nägusat Lorandat!

Kaspar vaikib ja laseb silmalaud langeda, kaimud tõm-

bavad sügavasti hinge. Nad on keeletud, nagu oleks äsja suur ja kallis klaasnõu purunenud tuhandeks killuks.

Siis hüppab Kaspar omalt asemelt ja hüüab lõkendavil palgeil:

„Vennad, täna joome Loranda terviseks!“

Nagu oleks puhang värsket tuult läbi toa lehvinud ja umbset õhku elustanud. Kaimud on jälle erksad, kõlab endiselt naer ja nali, flööt ja viiul rõkavad rõõmsat tantsuviisi.

Kaua üle kesköö kõlab laul ning trall, kuni kustuvad iseenesest kõik lambid ja küünlad.

Õues aga ulub tuul ja tormab tuisk.

Hugo Härm.

Kahvatul hommikul.

Me oleme haiged kas armust, kas vihast,
ei seda mina tea, ei sinagi tea.

Või oleme väsinud suurest me ihast,
või ainult vast natuke valutab pea?

Mu käsi on higine, külm, sul tuhmunud silm
ning laugude all on sinine viirg.

Ah, täna on tume ja vihmane ilm!

Sa mõtteis aknale ligistad kahvatu palge,
ent silmis nii imelik kiirg.

Sel päeval tõest' raske näib olevat alge.

Mis ime, et mürgiselt vahest nii mõjub koivalge.

Mõtlemise eksituste tagajärjed tegelikus elus.

Varasügis. Esimesi külmi. Jõgi on kinni külmunud. Poiss läheb jääle. Kannab! Kasvab julgus, läheb edasi. Korraga puruneb jää! Oli eksitus. Poiss ei teadnud, et kaldal jää kõvem.

— Kõhutüüfus. Sugulased ja tuttavad manitsevad sööma. «Tarvis süüa, muidu ei suuda panna vastu haigusele» — nii öeldakse. Haige sööb enam-vähem endisel määral. Järgneb surm! Oli eksitus. Haige ei teadnud, et organism ei suuda korraga seedida endisel määral ja võidelda bakteritega. —

Kauge minevik. Perekonna pea on surnud. Temaga kaasa maetakse hauda naine, orje, söögiaineid jne. Valearvamine, nagu elaks hing edasi ja vajaks toitu, teenijaid, naist! — Kuhu me aga ei vaataks, ikka on mõtlemise eksitused kurvad. Eksitused raskendavad, halvendavad ja hukutavad elu.

Aga mis on tõde ja kuidas teda tunnetatakse? Oli aeg, millal arvati, et tõtt saab teada mõtlemisega. Meeled on petlikud, mõtlemine ei petvat. Tol ajal valitses dogmaatilis-spekulatsioon mõtlemisviis, mille ilmekamaks väljenduseks on keskaja skolastilik ratsioonistlik spekulatsioon, targutamine. Teatavaid väiteid peeti tõeks ilma tõestuseeta ja nende alusel targutati. «Kas oli Aadamal naba?» «Kaua viibis Adam para-

diisis?» Need on tüüpilisi kesk-aegseid targutusi.

Tänapäeva teaduslik mõtlemine ei tunnusta enam midagi dogmaatilisel, a priori ettetõendunult. Teadusliku mõtlemise aluseks on vaatlus, katse ja kriitika. Teadlane ei saa tunnustada tõeks midagi, mis pole tõestatud vaatluse ja katse teel. Vaatluses ja katsega tõestatud peab teaduslikult mõtlema isik tõeks, kuna kõik muu on ainult oletus. Nii näiteks hinge surematuse küsimus on ainult oletus, sest keegi ei ole tõestanud, milline on vaim, kui suur ta on, palju ta kaalub, millised ta omadused ja iseärasused. Targutusi ja oletusi on palju, kuid pole mingeid täpsaid andmeid, mingeid riistu tema mõõtmiseks jne.

Peale katse ja vaatluse on teaduslikul mõtlemisel tähtsal kohal kriitika. Tihti osutub, et ainsa või väheste vaatluste või katse alusel tehtud otsus on ekslik. Sinikate ehk joovikate söömisele järgneb läigastus, oksendamine jne. Lihtsameelne vaatleja võib arvata, et sinikad olid haigestumise põhjuseks. Kuid see on eksitus. Sugugi mitte alati ei järgne sinikate söömisele haigestumine. Lähemal uurimisel osutub, et haigestust põhjustavalt mõjub sinikate söömise juhul, kui sinikad kasvavad sookailude naabruses. Nii peab kat-

seid ja vaatlusi ettevaatusega tõlgitsemata, on vaja võimalikult rohkkesti vaadelda ja katsetada, vaja saavutusi hoolikalt kritiseerida, läbi sõeluda, õieti järjestada. Alles küllalt rikkaliku vaatluse, katsete ja tõsise kriitika alusel jõutakse tõetruule mõtlemisele, s. o. mõllemisele, mis kokkukõlas tõelikut toimuvate protsessidega.

Pole mingit üldtõtt, millest järgneksid kõik teised tõed. Pole võimalik mõne üksiku tõe alusel lahendada kõiki küsimusi. Äärmiselt palju on üksikuid tõdesid. Siiski on üldisemaid tõdesid ja määratu hulk ainult üksikasjade kohta käivaid tõdesid.

Tihti uhkustatakse, et tänapäeva kultuur on kõrge. Ent mõtlemise suhtes on lugu küllalt kurb! Pole liialdus väita, et meie ümber otse lainetab valede meri. Ühe asja kohta ei saa olla tõde korraga teatav väide ja selle vastuväide. Sulg ei ole korraga hanesulest ja terasest. On lambi kuppel valge, siis pole ta must ega roheline. See on väga lihtne ja selge! Aga läheme pisut keerukamate küsimuste juurde — ja arvamisest on äärmiselt lahkuminevad. On maopaise, siis üks soovib ühte, teine teist vahendit. Rakendatakse kümneid ravimisviise. Kindlasti pole nad kõik ühte viisi kohased. — Või olgu näitena lapsekasvatus. Mõni peab vitsahirmu ülikasulikuks, mõni jälle nõuab äärmist hellitust oma lastele. Mis on kohasem? Väheseil on aimu, et hirm võib äärmiselt halvasti mõjustada hingeelu (psühhoanalüüsi andmed!) ja et «ahviarmastus» võib hellitada lapsi nii, et nad muutuvad kõlbmatuks viljakaks eluks. Vaadeldagu ajalehti. Kui lahknevad on

nende seisukohad! Mis on kohasem, suur või väikepõllundus? Mis on kriiside põhjus? Miks on tööpuudus? On sõda kasulik või kahjulik? Igal ajalehel oma seisukoht! Kõikjal vasturääkivusi. Mõned ülistavad sõda, mõned peavad teda kahjulikuks metsikuseks. See ei tõesta muud, kui et ühiskondlike küsimuste kohta on pööraselt palju valeseisukohti. Ei saa ju olla vasturääkivused kõik tõed! Pole ju võimalik, et teatavais oludes on näit. teatav diktatuur samal ajal kasulik ja kahjulik. Kõikjal on võitlus olemise eest ja see õigustab igasuguse karmi võitluse. Nii väidavad mõned. Ühinemises on jõud, ühiskondlikud loomad on valitsemas, nii väidavad teised. Lahkolud arvamisest, lahkolud tegudes. Toimub karm võitlus, sõda, tollisõda, halastamatu konkurents.

Kindel, eksimõtteid on palju. Eksimõtete tagajärjel on aga palju ka ekslikke tegusid, s. o. tegusid, mis elu halvendavad, raskendavad, hukutavad. Ja tõepoolest teab ju igaüks, et tänapäeval on viletsust pööraselt palju. Tööpuudus, kriis, kriis üle maailma! Viletsad korterid, vilets toitumine, hingepiinad raskuste tagajärjel. Kõik see on laialt levinud mõtlemiseksituste tagajärgi. Tõsised teadlased väidavad, et maakera võib elatada vähemalt 3–4 korda rohkem inimesi, kui tal praegu elamas. Kuid nüüdki on viletsus suur! Ainult valedemere, suurte mõtlemiseksituste tagajärjel. On eksitus, et halastamatu võitlus on paratamatu. On eksitus püüda teotseda omaette, omaette pisipõllul jne. See on jõu pillamine, mis takistab viletsust kõrvaldamast. Siin pole ruumi neid põhiväiteid põhjendada.

Siin ei saa muud öelda — ot-sitagu tõtt, et avaneks pääsetee viletsusist ja raskusist. Tarvis on lahendada need suured eluküsimused.

Tolstoi algab oma teost «Elust» jutustusega tublist ja osavast möldrist, kes oma tööskuse omandanud vanemalt. Möldril tekkis korruga huvi «kõrgemate» küsimuste vastu, sest ta oli kuulnud mõnda mehaanikast. Ta ei rahuldunud enam oma tööga, vaid ta hakkas jälgima, miks veski töötab. Tal selgus, et olulist osa efendavad tamm ja jõgi. Ta rõõmusus ja hakkas uurima jõge. Veskilised hakkasid ütleva, et ta ei täida enam korralikult oma kohust. Mölder vaidleb: veski ei jahvata veeta, veski tundmiseks on tarvis teada veejõudu, kust vesi tuleb, tarvis tunda üldse jõge. Loogiliselt oli võimata väärata möldri väiteid. Ent «kõrgete küsimuste lahendamisel jäi hooletusse veski, mölder ei täitnud enam korralikult oma ülesannet. — Ka

praegusajal on palju inimesi, kes tegelevad «kõrgete küsimustega», pilvetaguse filosoofiaga ja palju muu sarnasega. Kuid nad unustavad tõeliku elu. Nad vahivad kõrgele taeva poole, aga ei näe oma nina ette — ja kukuvad auku! Säärased idealistid on lihtsalt naeruväärsed, vahest koguini haletsemisväärsed isikud. Pole kasu kõrgest filosoofiast, kui ähvardamas on tõsine oht tegelikus elus. On ju küllalt isikuid, kes pooldavad O. Spengleri seisukohta, et läänemaade kultuur on kokku varisemas, on hävimas. Tarbetu on nüüd targutada kõrgeist küsimusist ja pimesi tormata vastu hävingule. Palju mõistlikum on küsida, kuidas pääseda hävingust, kuidas pääseda kasvavast viletsusest ja jätta «kõrge filosoofia» tarbetu pallastina hallitama. Mis oleks siis tähtsam elust, elu päästmisest hävitavast ohust? Ei saa keegi pidada mõistlikuks möldrit, kes jätab «kõrgete küsimuste» pärast lohakusse jahvatamise.

Portreid Widewikust.

Wana Kreeka tähtsamaid maalifuntnikke, kas oli see Rubens, Robespierre või Zwingli, on kustil umbes järgmist öelnud: „Inimene on kõigi asjade mõõt“, või teiste sõnadega — inimest võid kõikide asjadega mõõta. Tol ajal raiuti nende mõõdude järgi inimesi marmorisse teistele kummardamiseks või maaliti kuulsatesse piltidesse fantsimuuseumide seintele. Nyydisaeg tunneb ainult firja ja jõnu,

ning oma tähtsamad mehedki, need, kes on olnud oma väikseses suured, on ta parimini jäädvustanud sõnuste ja raamatuisse. Selleti omagi elukroonika, et mitte endagi kynnalt waka all hoida, walan yffikuise portreisse, pistan noisse kõweraisse firjatähisse.

1. J e l d a. Nii kutsuti teda, kuigi firikufirjus kõlas ta nimi natuke teifiti. Mõni nimetas teda Suffiseki. Räägin selleti temast esimesena, et

Öö.

Ma istun postkontoris.

Öövahid piiluvad mind altkulmu. Politseinik heidab mõne terava pilgu. Ma võtan vihu ja hakkan kirjutama. Kuidas küll külmetuvad mu jalad, kuidas küll trambiksin. . . Kuidas see kõik küll juhtus . . .

Olin töötä, kuid mul jätkus veel raha. Ma ju otsisin kohta. Oli see siis minu süü, kui ma ei leidnud. Ma ei elanud veel kellegi armust. Tahtsin ainult rahu. Ainult paar päeva — paar tundi, mõnikord oleks aidanud minutistki. Ent ma ei saanud. Lihtsalt ja selgelt ei. Kuidas mu aju otse põles. Kõige rohkem põletas just see, et ei mõistetud, ei tahtud aru saada, et oli tegemist ülepingutatud, närvliku inimesega. Pidin ma ennast siis alati demonstreerima? Kas ei aidanud, kui sõin lund, toppisin teda krae vahele? . .

Seltsimees Piir.

Otsib igast teosest olevate asjade olematuid tõestusi.

oli samakuulus ametivend — portretist, ent pääleselle veel taidur ja hää sõber. Kuulus meie fooli viimasesse lendu. Oli vaitne töömees, kelle eest räägivad tema teod; samuti oli täis esteedi hinge, mis kardab maailma näha liiga lähedalt, et mitte purustada selle ilusat foot.

Ta tekkis meie fooli juba kolmandas klassis, aga alles viiendas hakati märkama sellenimelist poisfi. Senni käis ikka tasavargsi, istus yha kusfil klassi ahjutaga oleivas viimases sapis, vahetunnil puuris

inglise keelt — ainet, millega tal ei tvedand kunagi. Ohtulgi ivenis ta alles foolist viimaseks.

Edi igalpool paremale asjule kaasa, kuigi siin oskas toimida nii — jääda viimasele kohale. Wähemalt spordivõistlusil võdis kihtvi kohe võtta selle kohta, et ta ära toob viimase koha. Aga võdi ta „Illufoonis“ kunagi kaugemalle sai kui III-dasse kohta. Elututseline kunstinaütuste kylastai. Suiveti waga bund kalur, hultudes Pedja kallastele sääskedega võitkema ja Porijõe konnafeji kohutama.

Soe õhk lõi mulle tuppa astudes vastu. Säälnad siis askeldasid. Senni tegi süüa, tüdruk lõõpis niisama. Ma ei leidnud raamatut, mida vajasin. Tundsin, kuidas mus tõusis protesti ja viha segu. Marssisin toas.

— Mida härra patseerib?

See lõi kui hoop.

Ei tea, mis tal järele häda on? Pean ma siis näitama, mis mul häda on. Pean ma karjuma, et mind jäetakse rahule. Ainult rahu. . . Koik mus keeb.

— Ma palun, jätke mind rahule!

— Ma ei rääkinud sinuga. Vaata mul asja — või ei tohi enam räägida! Ei tea, mis teda jälle pigistab? Või juba hakkab. . .

Pidagu suu. Ärgu räägita-gu minuga. Oldagu ometi vait. Ma ei taha ju muud kui vaikust. Saadagu ometi aru, ma peaaegu karjun.

Ja Senni, kes olnud kogu aja vait — ütleb.

Ma ärgu jõllitagu teda. Mida ma temast jälle tahan. Ta teeb ju kõik, mida võib. Näen ta silmis nürimeelset kõrkust, soovi lüüa. Ma surun omad hambad kokku ja olen vait.

Kui mind on sööma kutsutud ja ma söön, siis hakkab Senni rääkima.

— On häda selle tööpuudusega. Ei saa tööd ega saa. Kui pikalt mulgi seda tööd on. . . Muudkui vallandatakse. Annaks Jumal ometi tööd.

— Pole südametumat olendit, mida inimene kunagi oleks välmunud, kui seda on Jumal. Sest ta on vägevaim.

Senni hakkab järsku ja laginal naerma. Talle tuleb mu valing ootamatult ja tundub koomilisena.

Grandlikult aktiivselt töötas Õpilassyngus. Oli Humanitaarseftsi-oonis meister juhatusfoosolekuid pidama kojuminefuteel. Uskus kaljukindlalt „Raja“ uuestisynnisse juba paar aastat enne selle ilmumahakkamist. Hiljem aktiivsemaid radalasi. Ainult foolisolevaille foosolekule ei saand meest kaasa rääkima. Ntles ainult: „Siin pole rääkida midagi, tuleb ainult teha,“ ja kadus koju, kus olewat wiimist-lusel mõni kompositsioon võdi mingisugune „Raja“ kaanekatvand. Ajuti istus ta siiski toimkonna foosolekul, oli aga waguasi fusfil nurgas ja maalis paberille noid foosolijaid. Muidu joonistamises wedas, ainult naiste farifatuuridega läks räbalasti: need tuffusid iffa nii toledad, et waid waetw suutis neid päästa

Tahab olla Felda autoportree, aga nagu teada autor ja autoportree on kaks hoopis isesügest asja.

Eks ikka, ennas! tunda on raske.

— Ära pane tähele, ta on ju hull, ütleb tüdruk.

— Pea meeles, veel üks sõna ja ma virutan ükskõik millega.

Näen Senni silmis sama läiget, mis tüdrukul. Ma ju kõnelesin ilusasti. Näen, ta ei mõista midagi, ta arvas, et ütlesin temale ja nii algas. Nad püüdsid mind lüüa, haavata, teha mind pihuks ning põrmuks. Ma söimasin tooreste sõnadega. Tahtsin end selgitada. Tahtsin leida oma mütsi. — Välja, hull, välja! Tüdruk tuli otse mu juurde. Lõin ukse kinni nii kõvasti kui jõudsin. Kurat võtku, oli seda vaja.

Külm õhk lööb mulle vastu. Tahan uluda ja märatseda, kuid

külm pigistab liiga kõvasti. Jooksen ja tulen tagasi. Ei või ju ööd mööda saata kahekümnekraadilises külmas tänaval, kui mõttetu see on.

Nad ei lausu midagi. Neil on mõlemail kannatajate ilmed ees. Nad istuvad nagu märtrid. Ütlen: — Ma võtan ainult palitu. Paus. — Ma lähen kohe, ainult veel mõni minut. Nad tõusevad sõnalausemata üles ja lahkuvad toast. Koputavad. Aidake, olge hääd inimesed, laske öö mööda saata.

Ah nii, nad ei võinud oodata seda minutit. Uksed mu taga käivad paukudes kinni. Tunnen, et nüüd ärkasid majas kõik ja et nad on minu vastu. Vannun ja

naiste kättemaafühkavate käte vahelt.

Oma hiljgeteo andis Zelda Öpilasühingu juubelpäeval. Kuitõrta feda näha suudeti foolis, ent tõdus oli see ometi feda. Kogu toa seinad, põrand ja lagi olid täis pilte, värvi ja paberit. Mhes feinas haigutas juure maastiku perspektiiv, teisel punase sportlase walged saapad ja kolmandal tohutuid sõnaja-lalehti. Neist lappiski kokku hiljem oma kuulsad freskod. Hiljem aga turtis, et kahju olewat neist maalit dekoratsioonest. Alles tõdus feinal need, näind ta tilsuke tuba palju avaram. Eks sõbrad leidnud lohutuse: maalligu omagi toa latte yks igatseto helesinine taetvas yhes päikeskettaga — ifka nii, kõigi perspektiivi nõuete järgi; feintele Nizza rand ja Pedja jääsed. Poleks siis yldse tunda neid maifi piire.

Traagikatti sugenes vahel ta tõhe. Kurtis fooli Öpilasyhingu juubelpäeva õöl, et tal nägemata

jäänd peaaegu kogu „plokoiva“. Dodand trykifojas just fenni brošyyrimiselt tulevaid „Raja“ albumeid, kui foolis lipsatand läbi too uhke „jubileum“. Walas siis kogu oma fapi lauseisse: „Olete aga mehed — oleffite tõind juba warem hafata pääle oma asjaga! Siis oleks see wiimane ilus ots jäänd nägemata — poleks sellist kahju! . . .“ Hiljem leidis lisaks, et ta välja jäänd felt prootwipildiltki, mille äärelt paistis „fakras“ pool ta nägu ja kõrwa.

Kooli lõpupäeval atvastas mees uue idee-figi: olewat jäetud klassi istuma! Alles wiimasel hetkel tunnistas lõputunnistus wastupidist.

Braegu marsib Zelda sõjawäes. Olewat aga kõrwuni täis toft „mahwist“. Käis hiljuti Tartus. Käakis ainult oma paistetund warbast. Kui kuski istet nägi, mahutas end sellele. Riskus saapa jalast, tõstis kõrgele ja äigas: „On aga pampel!“

jookslen tänaval. Ent külm näpistab. Tänavail pole inimese hinge. Kõik aknad on pimedad, ja mina üks. — Ei ole midagi, mitte midagi, jalad on sul külmetunud ka ennem. Jõel, linna lähedal on jääauk. Sää! seisis ikka rahvast vaatamas, kui urgitseti. Jää all ujuvad inimesed. . . Mine sinna. Ent külm näpistab ikka rohkem ning rohkem. Ma asun postkontoris.

— Ei täna liigu küll kedagi tänavail.

Paus.

— Ma vaatasin, kõik oli korras.

Paus.

— Juba üle 25 kraadi, aga ta tõuseb veel. Suurepäraselt pauguvad täna teibad.

Öövahid ja politseinik on mäs sinud end kasukaisse, nii on nad nagu rullid. Jutt ei lähe. Aegapidi veerevad minutid. Mina kirjutan ja külmetun. Kui nii kirjutan ja külmetun, tunnen, kuidas minult üks raskus langeb teise järele. Ma kirjutan: — Mõistan Sennit, kes närvlik, kel mure töölt lahtisaamise eest, taipamatu, kõik see purskus minu puhul välja. Ma ei. . .

— Mida noorhärä nii kirjutab?

— Kirja.

— Kas noorhärä ei kirjutaks seda kodus?

— Ma lõpetan varsti, siis lähen. Äsja lahkunud öövaht tuleb tagasi üleni valge. Vurrud, nägu. Veel külmemaks läheb ilm.

— Kas noorhärä ei lähöks koju. Kui lõpetan.

— Võib ka teinekord. Hommikul vaja tööle minna.

— Ma olen tööta tööline.

— Ja tööta töölised käivad portfelliidega.

Ma ei vasta.

— Tunneme sääraseid tööta töölisi. Pane niisugune tööle. Pane näiteks teda minu või sinu asemele tänavanurgale seisma. Ei seisa. Mitte poolt tundigi ei seisa. Kus siis seda! Eks ole Jaan?

— Mina, vanamees, ütlen. Ei aita resolutsiad ega muud suured sõnad. Igaiüks peab töötama enese ette ja olema virk. Mida küll mina olen läbi eland. Kuidas murdsin tööd ja tööta pole ma kunagi olnud. Eks ole, härra Lukk?

Selgub, et nad peavad mind töölistegelaseks ja arvavad, et ma kirjutan tööliste resolutsioone koosolekuil vastuvõtmiseks.

— . . . Jah, riik muudkui maksku. Mis teil portfelli on?

— Mul on sää! kooliraamatud. Ütlen, et olen õpilane. Nüüd on neil kõik selge.

— Jah, seda nad oskavad, need n. n. õpilased. Vanemate raha löövad läbi. Joovad, prassivad ja kui on raha läbi, siis ei teata, mida teha. Siis ei julgeta koju minna. Vaat' siis öeldakse, ma ei elagi. Siis katsutakse, kuidas saadakse kuuli pähe lasta, siis pannakse nõor kaela, kuid puha hirmu viga. Ei ole hirmu, ei ole kasvatust. Kool ei mõista kasvatada.

— Ma pole niisugune õpilane, nagu teie. . .

— Teame juba. Igasugused peod ja raiskamised. . . Kas te ei lähöks nüüd ära koju.

Ma siiski kirjutan. Kirjutan üles kahekõne. See teeb mulle nalja.

Ent politseinik muutub kärsituks. — Ma ei tee nalja, minge koju!

Ma võtan omad asjad kokku. Kiri on mul valmis. Selle lasen posti. Lähen ning öövahid ja politseinik tulevad kaasa. Neil on mõttes, et ma kavatsen midagi teha. See nende «midagi» — ma kõnnin sammu kümme ees, nemad kolmekesi järel.

— Sa, Jaan, vaata, kuhu ta läheb . . . kuulen.

Ent ma hakkam ikka kiiremini ja kiiremini minema. On midagi ilusat ja harrast magavas tühjas linnas. Külma on langenud. Sa- jab pehmet lund, väikesi valgeid kübemekesi. Ma muutun ülimeelikuks. Mul on tuju kallistada suuri maju, mis tunduvad mulle kui lotakil kanad, varjamas poegi. Ma jooksen. Tramp-tramp-tramp! . . . tramp-tramp-tramp! . . .

Teen hiilivaid liigutusi vaateakende suunas. Näen, kuidas tänava otstele ilmuvad siluetid. Need on öövahid. Nad arvavad, et neil on vargapoisiga tegemist. Naeran suure häälega. Hiilin, jooksen ja hiilin. Näen, kuidas paar voorimeest ja autojuhti teevad enesele sooja. Üks paar maadleb. Teised on vastamisi kätest kinni võtnud ja saevad imelik hellus täidab mind.

Ma olen õige mõistlik ja litsun end majaseinte ligi.

— On vale puha, et olen määratseja. On vale, et olen tööliste resolutsioonide kirjutaja. On vale, et olen raha mahajoonud õpilane. On vale. Ent inimesed on nii veidrad! Nad näevad teises meelsamini halba. Lastagu mul olla natuke naiivne. Lastagu mul end tõsiselt väljendada ja võetagu mind siis ning tehtagu otsuseid.

Ma kõnnin õige kaua. Mida rohkem hulgun, seda paremini end tunnen. Ma lähen tagasi post-

kontorisse. See on tühi. Kujutlen, et see on täis kuulajaid ja asun laua otsa, et juflustada seda, mida tunnen.

— Lugupeetud kuulajad, tunnen eneses midagi kõrget ja ilusat. Ent arvan, et asun veel madalal. Ma õige ronin kapi otsa ja kõnelen säält.

Kui olin kapi otsas, siis läheb üks lahti ja öövaht Jaan astub sisse. Meie vahel tekib järgmine kahekõne.

— Püha jumal!

— Ei, see olen mina.

— Mida sa säält teed?

— Ma soojendan. Soe õhk hoiab ülesse ja asub siin.

— Tule maha, kui Lukk tuleb — teeb protokollid.

Meie vahel sobib varsti õige sõbralik jutt. Ta seletab, et kui ma ka olen oma kooliraha läbi löönud, siis ei maksa mul enesele midagi teha. Eks seda tule igaühel ette. Kui temagi oli noor, eks siis temagi. . . Ma jaatan ja nii me vestleme.

Ta uuesti lahkudes lahkun ka mina. Mul on õigus. Inimesed omalt loomult on hääd. Kuulen, kuidas jõel sõidetakse regedega. Lund tuleb tihedamalt ja külm on palju langenud. Jooksen jõeääres puestikus. Surun end vastu suurt puud. Ta varjab mind. Mõten: — Kallis, kunagi tahan olla ka Sinu ligi nii. Tahan olla ainult Sinu. . . Nii õnnelik olen.

Nii olen veel kaua. Tunnid kaovad kiiresti. Pagariärides algab töö. Kordnikud on oma kohtadel. Öövahid on liiklemas oma raioonides. Ikka hommiku poole ja hommiku poole. Uuesti ja teisiti tahan alata. «Lõõb lausa õitsele mus aave taim. . .»

Üldteateid.

Õpilasühingu pääkoosolek.

Õpilasühing pidas oma korralise pääkoosoleku 15. oktoobril s. a. pääle tunde. Koosolekule olid ilmunud aktiivsemad õpilased ja dir. J. Madisson. Koosoleku avas õpilasühingu esimees V. Raud ja tervitas kokkutulnud liikmeid uue tööaasta alul.

Koosoleku juhatajaks valiti V. Raud ja protokollijaks E. Nuust.

Möödunud aasta õpilasühingu tegevuse aruandega esines V. Raud märkides ära, et eelmine aasta on õpilasühingus olnud kaunis tegevusrikas, sest tung vabama ja ise-seisvama teotsemise järele on saanud tänapäeva keskkoolinoorte vaimule vajalisemaks tarbeks, mis on päämiselt rahuldumist leidnud õpilaste isetegevuses. Ka „Vide-

vikus“ pole puudunud neid vaimsete huvidega noori, kes osa oma energiast meeleldi õpilasühingus on pühendanud teotsemisele.

Rahalise seisukorra üle andis seletust samuti V. Raud. Eelarve kr. 390.61 suuruses võeti vastu.

Uude juhatusse valiti järgmised: A. Kukemelk — esimees, A. Põdra — abi, E. Nuust — kirjat., R. Kangro — laekur ja H. Johanson — raamatukoguhoidja. Revisjoni komisjoni valiti H. Toomik, R. Arvi ja R. Urb.

Koosolek lõppes läbirääkimistega, mis kohati õige vaidlusrikkaks kujunesid. Puudutati päämiselt eeloleva õppeaasta tegevuskava ja sihtjooni. Koosolek lõppes kell 23.30. E. N.

Humanitaarsektsiooni pääkoosolek.

Peeti 5. oktoobril k. a. Koosolekule oli ilmunud paarkümmend kirjandushuvilist noort ja eesti keele õpetaja pr. R. Soom, et arutada eeloleva tööaasta töösuunda ja -kava.

Koosoleku avas 1. a. sektsioonijuhataja A. Toom andes ühtlasi pildi eelmise aasta tegevusest.

Kavatsetud oli palju, kuid vaatamata kõigile püüdeile luhtusid mitmed üritused, peamiselt just aja puudusel.

Kuid saavutati siiski kauaaegne kavatsus — „Raja“ väljaandmine. Koondus salk võitlusvalmis noorust, ka vilistlaste hulk tervitas soojalt kavatsust ja nii ilmus novembris 1930. esimene „Raja“ number peale pikaaegset tukkumist.

Mis tollesse „Rajasse“ puutus, siis võidi temaga täiesti rahulduda, nii sisulise kui ka välimusliku üljega.

Õpiaasta jooksul üldse anti

välja kolm numbrit „Rada“ ja ühes õpilasuuringuga „Raja“ album III.

Peale aruannet avaldati mõtteid eeloleva õpiaasta tegevuse kohta. Võeti vastu ettepanek, humanitaarseksioon korraldagu aasta jooksul referaat-vaidluskoosolekuid.

„Raja“ küsimusel tekkis pikemaid vaidlusi. Arvati, et aasta jooksul piisaks kolmest numbrist, et end mitte ülepingutada. Kindlat seisundit ses suhtes ei võetud, ka jäeti uue juhatuse otsustada, kas „Rada“ ilmub endisel kujul,

s. o. käsitsi paljundatuna või trükituna, sest koosolijate mõtted erinesid ses suhtes õige teravalt.

Valimistel said uude juhatusse: juhatajaks V. Raud, juhatusliikmeiks R. Kangro, E. Palm, A. Põdra ja S. Visnapuu.

Uuele juhatusel tehti koosoleku poolt ülesandeks moodustada kiires korras „Raja“ toimikond, kes võiks asuda „Raja“ ilmumise ettevalmistustöile.

Sellega lõppes koosolek kella osuti lähenedes õige hilisele tunnile

V. R.

T. Õ. Ü. spordiseksiooni üldkoosolek

peeti 16. okt. s. a. Osa võttis 36 õpilast, meesvõimlemisõpetaja hr. Säga ja naisvõimlemisõpetaja pr. Mõttus.

Päevakorras oli: 1) koosoleku avamine, 2) koosoleku juhataja ja protokollija valimine, 3) möödunud aasta tegevusearuanne, 4) valimised, 5) läbirääkimised.

Koosoleku avas juhatuseliige S. Amberg, kes ka valiti koosoleku juhatajaks, protokollijaks oli F. Anderson.

Läinud aasta tegevusearuande esitas S. Amberg. Aruandes kriipsutati alla spordiseksiooni intensiivset tööd, mis avaldus järjekindlates harjutustundides kooli saalis ja esinemises Tartu keskkoolide-vahelistes võitlustes.

Tartu keskkoolide-vahelisel käsipalli võistlusil saavutas õhtugüm. korvpallimeeskond esimese koha, tulles 1930./31. a. korvpallis meistriks. Samuti ka kergejõustikuvõistlusil omandasid õhtugüm. meesõpilased silmapaistvaid kohti. Korraldati ka traditsiooniliseks saanud klassivahelised

korv- ja võrkpallivõistlused meisterklassi nimele, mis jäid aga otsustamata, langedes liiga töörohkesse perioodi koolielus. Arvestades ajapuudust, mis õhtugüm. eriti tunduv, on õpilased siiski intensiivselt osa võtnud spordiseksiooni tegevusest, mis avaldub ülalmainitud saavutisil.

Uude juhatusse valiti: juhatajaks — J. Amberg, abiks — F. Anderson, kirjatoimetajaks — L. Ots, varahoidjaks — E. Mahl.

Viimase päevakorrapunkti puhul esilekerkinud läbirääkimised avaldasid elavat osavõttu. Soovitati lähemal ajal alata klassidevahelist käsipallivõistlust. Naiskonna moodustamisküsimuse esilekerkimise puhul avaldati mõtteid ja soove nende esindusrõivaste kohta. Eeloleva õppeaasta tegevuskavva võeti harjutustunnid meeskonnale, naiskonnale ja algajale. Arvestades kooli saali primitiivsust, soovitati koolimeeskonnal võtta harjutustunde väljaspool kooli mõnes võimlas.

S. A.

Üleskutse naisõpilastele.

Võttes osa mõningaist meie koolis korraldatavast seksioonide koosolekuist, võime märgata mitte just väikese tähtsusega asjaolu, nimelt meie naisõpilaste loidust osavõttus. Olgu see mistahes seksiooni koosolek, ikka on meesõpilased need, kes moodustavad 90% koosolijaist.

Järeldada võiksime sellest esiteks: kas puudub meil vastav arv naisõpilasi, s. t. on täieline meesõpilaste ülekaal, või teiseks: puuduvad meil asjast huvitatud ja töödarmastavad naisõpilased. Esimesele punktile võiksime vastuväiteid tuua, sest kui vaatleme õpilaste üldist koosseisu, näeme, et meesõpilased ei evi suurt ülekaalu. Nii näiteks on käesoleval õpiaastal 294 õpilast, kelle hulgas on 119 naisõpilast; kui äga samasse kõrvutame ka käesoleva õpiaasta õpilaskonna peakoosoleku, kus oli 46 osavõtjast ainult 5 naisõpilast, on asjaolu igale käegakatsutavalt selge.

Seega peaks paika teine punkt. On ju ka meil üksikuid naisõpilasi, kes on huvitatud tööst, mis tegelikult küll ei kuulu õpiainete hulka, kuid siiski teatavat tähtsust evib koolitöö kõrval. Kuid neist üksikutest piisab vaevalt, et läbi viia midagi kindlamat seksioonide töös ka naisõpilaste poolt. Ei saa salata, et meie naisõpilased ka väljaspool kooli on seotud kohustustega, evides vähe aega kõrvaltõiks; kuid õigelt ja otstarbekohaselt aega jaotades leiduks ometi mõned tunnid, mil pühendutakse täie andumusega seksioonide tööle. Seksioonides töötades omandame vastavaid eelteadmisi elu tarvis; ja mida innukamalt asume töösse, seda intensiiv-

sem töö ise ja suuremad ta tagajärjed.

Meil töötavad praegu humanitaar-, spordi-, muusika-laulu- ja maleksioonid. Siiralt öeldult: küllaldaselt võimalusi selleks, et igaüks end võiks arendada vastavalt oma talendile ja huvidele. Ainult pealehakkavust!

Humanitaarseksioon näeb meeldi kirjanduslikkude ja üldse humanitaar-kalduvustega naisõpilasi.

Sportiring aitab arendada tublised tüdrukuid, kes suurimale eluannile — tervisele rajavad tugeva aluse hoolsalt sportides; muusikauluseksioon pakub semuti naisõpilasele tööd jne.

Nüüdisaja naine ka õpilasena ei või ega saa mõelda ainult kodule, sest see tunduks talle liiga vähesena. Ta soovib kaasa elada voolava elu kurvidele, ta tunneb kohustusi ümbruskonna ja enese vastu ka muis alades. Ta soovib teotseda sõltumata mehest, sest praegune aeg seab inimkonnale kõikjal suuri ja raskeid ülesandeid, mille lahendamine ei kuulu üksi mehele, vaid ka naisele. Kahekümnenda sajandi naine teotseb kirjanikuna, kunstnikuna, teadlasena, ta tunneb huvi politika ja igasuguste spordi harude vastu, lükates täielikult ümber Voltaire'i arvamuse, nagu oleks naine kui pilliroog, mis murdub igal tugevamal tornipuhangul.

Ja ei saa salata — nüüdisaja naine on ka näidanud, et see ühine rünnak koos mehega on tema võimete kohane; ja ühtlasi rõhutanud, et ka ta kodused kohustused selles elu kaugelki ei kannata.

Kui meie õpilastena harjume tea-

tavais olukorris töötama, omandame kindlasti ka eelolevas elus seisukoha, kus väljenduks meie elu-julgus ja hää töötahe.

Üldiselt võetuna on meie koolis isegi naisõpilaste vanaduse vahe väga mitmesugune, sellepärast on ka siinkohal raske rääkida kui lihtsate õpilastega, kuid arvan, et ühes kooliruumis viibides, ühes klassis — jah, isegi ühes pingis noorematega istudes, kaob aastatevahe ja sekt-

sioonide tööle on kasulikud nii ühed kui teised.

Kas peaks siis küll olema ainustki naisõpilast, kes ühtegi ülalmainitud kalduvust ei eviks? Vaevalt.

Eks kasutagem siis oma kalduvusi ja talente, et hoolsalt tööle asudes ikka uuesti kinnitada võiksime Ariosto iseloomustavat lauset „Orlando Furioso's“ et „naised saavutavad tagajärgi igal alal, mida nad käsitlevad!“

5. XI 31.

Hõimuringi sihid ja tegevus.

Hõimuringi sihiks on:

1. Äratada ja süvendada T. Ö. ühismn. õpilaste rahvustunnet ja rahvusteadvust nende mõistete aatelises ja humaanses mõttes.

2. Arendada õhtuse ühismn. õpilastes eesti iseseisva riigi mõtet ja kasvatada omariikluse taht.

3. Arendada õhtuse ühismn. õpilastes soomesoolist hõimuteadvust.

Oma sihtide saavutamiseks ring korraldab kõne- ja vaidusköös olekuid valides teemadeks eesti ajalugu ja ühiskonda ning üldse eesti elusse puutuvaid küsimusi, soome ja teiste soome-ugri hõi-

mude ajalugu, ühiskonnasse ja elusse puutuvaid küsimusi, korraldab isamaalisi ja hõimuaktusi, korraldab sihtidele vastavaid ettekanete ja koosviibimise õhtuid, võtab võimaluse puhul osa väljaspool kooli korraldatavatest isamaalistest ja hõimuüritustest nagu aktused, rongikäigud, korjandused jne., avaldab sihikohaseid kirjutisi oma ja teiste koolide ajakirjades, astub ühendusse teiste koolide juures töötavate samasihiliste organisatsioonidega, korraldab koolis soome keele kursusi, korraldab õpilas- ja kirjavahetust Soomega, korraldab suviseid huvireise kodu- ja hõimumaile jne.

Kaas ja piltkaunistus R. Urvalt

Toimetuse: õp. R. Soom (vastutav-toimetaja); V. Raud (päätoimetaja).
M. Ani, R. Kangro, Ed. Palm, A. Piir, A. Põdra, A. Tonska,
S. Visnapuu (toimetuse liikmed).

Trükikoda Ed. Bergmann, Tartus.

Julius Kivastik

Sporditarvete äri ja fööstus

Alates 9-st nov. s. a. uutest ruumides

Rüütli tän nr. 8. Tel. 6-02.

Laos suurimas valikus igasugu spordi- ja võimlemistarbeid
Hinnad mõõdukad Koolinoorsoole eriline vastulek.

Kooliõpilased!

Kõige kasulikum koht, kus Te oma jalanõud lasete parandada, on

Jalanõude Kiirfööstus „JALATS“

Tähe ja Riia tän. nurgal

Tallutamine 50. minutiga, ka oodates. Rikkalik lugemislaud. Hääd töö. Vastupidav nahk ja hinnad odavamad kui mujal. Proovige kord ja Teie veendute tõdes.

Foto

A. Lomp

Tartus, Vana t. 6, tel. 2-53

AKADEEMILINE KOOPERATIIV

Akadeemilise pereühistegeline ettevõte

TARTU, JAANI t. 7. TEL. 63

Usaldusväärne ja sobiv ostukoht.

Pagari ja kondiitriäri

Riia t. 80.

Riia t. 80.

Tordid, kringlid ja koogid alati maitsevatena ja värsketena.

Tellimised täidetakse kiiresti ja korralikult. Jällemüüjatele kõrged %/0.

Austusega **L. Lehepuu.**

FOTOÄRI J. SILDNIK

Tartus, Kauba t. 15. Holsti majas.

võtub ülesvõtteid pildistamiseks äris ja tellimise peale ka väljaspool äri igal ajal. Olen hindu tublisti alandanud. Töö headus väljaspool võistlust. Tellija leiab üllatavat rahuldust.

Kirjutusmaterjali
ja paberikaupade äri

„KODUMAA“

Tartus, Aleksandri t. nr. 10.

Suurim tapeediladu Lõuna-Eestis.